

TAEVATREPP GRONINGENIS

Eestlaste hiigelobjekt rahvusvahelisel arhitektuuriüritusel Hollandis

14. detsembril 1990 tähistati Hollandi linna Groningeni 950. juubelit. Juubelisündmuste hulka kuulus rahvusvaheline arhitektuuriüritus, milles osalesid ka kaks eesti arhitekti - LEONHARD LAPIN koos assistent ENN LAANSOOGA. Juubelipäeval avati 9 monumentaalset püsiobjekti Groningeni linna sissesõitudel, 10. - linna keskuses. Suurejoonelise projekti "THE BOOKS OF GRONINGEN" autoriks oli poola päritolu ameerika arhitektuuriprofessor DANIEL LIBESKIND, kes elab ja töötab praegu Berliinis. Projekti asendiplaani koostamisel, iga objekti täpse asukoha ja teema määramisel lähtus ta müstilistest arvutustest, mida arvustajad nimetasid hiljem naljatlevalt "abrakadabraks", ning kutsus projekti teostamiseks kokku mitmed rahvusvaheliselt tuntud mehed.

*Shveitslane Kurt W. Forster (s 1935) - arhitektuuri ja kunstiajaloolane, Getty Center'i (Santa Monica, California) direktor, projekteeris metallist kõrgepingemasti, mille tipus põlevad gaasileegid.

*Jaapanlane Akira Asada (1957) - Kyoto Majandusinstituudi professor, lasi ehitada metallist ja tellistest lehtedega tohutu avatud raamatut, milles

se paigutatud TV-ekraanidelt võib jälgida videoprogramme.

*Daniel Libeskindi (1946) enda töö: destruktivne sammastik, mis kannab maalitud kollaazhidena tasapindu.

*Tuntu inglise skulptor Thom Puckey (1948) esitas telliskorstenat, millest kasvavad välja metalloksad.

*Hollandi arhitekt Gunnar Daan (1939), Delfti Tehnikaülikooli professor, projekteeris liikuvaid võrktaapindu kandva metallkonstruktsiooni.

*Sakslase Helner Mülleri (1929), Berliini Volksbrühne dramaturgi töö meenutas betoonahukatest haaumoni, millesse sisenedes kostis karjeid ja muusikat.

*New Yorgi koreograaf William Forsythe (1949) üllatas kõiki poolekilomeetrise kanaliga, mille üle on tõmbidega kaarteks painutatud puud.

*Palju tiitleid ja auhindu pälvinud ameerika arhitektuuriklassik John Hejduk (1929) serveeris gigantsetest mängukaartidest torni, millele sekundeeris veel 2 vertikaalobjekti.

*Prantsuse filosoofi Paul Virillio, Pariisi Arhitektuurikooli direktori tagasihoidlik tahukas kesklinnas oli kommentaar tema esseele, mis käsitles ürituse

kultuur-ajaloolist tausta ja ilmus seda tutvustavas mahukas ja rikkalikult illustreeritud kataloogis.

*Eesti arhitektide Leo Lapini (1947) ja Enn Laansoo (1958) arhitektooni "URANIA" teemaks oli astronoomia. Algidee kujutas endast 35 m kõrgust, kahe keerdrepi põimumisest sündinud torni, mida tipus lõikab horisontaaltasand, millel observatoorium. Algne projekt oleks läinud maksma 15 miljonit kuldnat. Korraldajate palvel esitati veidi tagasihoidlikum variant - 18-meetrine meditatsioonitorn, mis koosneb keerdrepi ja kahest üksteise suhtes nurgiti asetatud platvormist. Torn paikneb raudteede sõlmkohas ja rongide möödumisel valgustab end. Hollandlastele meeldis seda nimetada "taevatrepiks".

Objektide avamisele järgnesid mitnepäevased sümposioonid Groningeni linnavalitsuses, ülikoolis ja kultuurikeskuses. Videofilmi arhitektuuriüritustest demonstreeriti suurejoonelist juubelipidustuste lõpuõhtul rackoja platsil. Järgmistel päevadel oli ka arhitektuuriobjektide ümbrus rahvast täis.

K. Jaanus

WILLIAM FORSYTHE
Pool kilomeetri
kanalit, kummarduvad
puud

DANIEL LIBESKIND
ja tema tõlgendus
"Groningeni raamatust"

LEONHARD LAPIN
L. Lapin ja E.
Laansoo. Arhitektoon
"Urania"

Leo Lapin:

Hakkasin projektiga tegelema üle poole aasta hiljem kui teised osavõtjad, 1990. aasta aprillis.

Libeskind oli, nagu hiljem selgus, jälginud mu loomingut juba 10 aastat, aga nüüd ei leidnud mind kuidagi üles. Lõpuks saabus Soome kaudu paks rull jooniseid ürituse asendiplaaniga ja 20 lk müstilist saateteksti. Käisin sellega isegi Humanitaarinstituudis abi otsimas, aga ei loetud sealgi midagi selget välja. Arvasin, ohoo, küll on Lääne arhitektuurimõtte kõrgeks läinud, et kui loobuks. Kutsusin korraldajad siia. Tu-

lidki kaks meest, nägid veel viisadega hirmsat vaeva. Näitasid ürituse bukletti, seal juba sees: Lapin, USSR. Ülesin, peab olema "Eesti", muidu keeldun! Et kindlasti on Eesti ürituse toimimisaial juba vaba.

Neil oli poolteist päeva aega. Saatsin nad ühe sõbraga "Sub Montesse", õo jagu haudusime Ennuga ideed, järgmise päevaga jõudsin asja paberile tõmmata. Kogu edasine, detailitöö käis faksiga, faksipakk sai lõpuks 5 cm paks. Ei teagi, et Eesti oleks varem ainult faksi teel projekteeritud. Hollandlased püüdsid järjest celarvet maha nudida, kuigi üritusel olid väge-

vad sponsorid, majandusjuhiks endine "Philipsi" kontserni asedirektor. Eks meie jälle üha kaebasime Berliini Libeskindile, idee-lisele juhile. Üks Soome tuttav ütles kogu "Groningeni raamatu" kohta: hullude arhitektide kokkutelek. Kohale olid kutsutud töepoolseid kolleegeid, kes on suhteliselt vähem ehitatud, kuna neil on tõesti pöörsed ideed. Kuid ideoloogide ja õppejõududena on neil ajastu arhitektuurimõtte arengus kindlasti oma osa.

THOM PUCKEY
Okslik vabrikukorsten

Fotod L. LAPIN,
E. LAANSOO

PHOTO: ARNO SAAR

ENN LAANSOO

Lääne standard ei ole ebajumal, vaid reaalsus

● ENN LAANSOO ARHITEKTUURIBÜROO AS ESIMEES

13. detsembril avati Hollandis, Groningeni linnas Leonhard Lapini ja Enn Laansoo projekteeritud arhitektuuriline objekt — linna piirimärk. See oli üks kümnest maailma silmapaistvate arhitektide osavõtul sündinud samalaadsest objektist, mis fikseerisid 950aastase Groningeni linna piirid aastal 1990.

Arhitekt Enn Laansoo: «See töö oli väga põnev kogemus, kuigi tuli meile nagu välg selgest taevast. Saime niisugusest programmist teada alles maikuus, nii et algkontseptsioon valmis 2-3 päevaga. Kui teised arhitektid olid tööga alustanud juba mullu detsembris, siis meie pidime kunstiliselt vormistatud projekti ära saatma peaaegu et üleöö. Igal linna juubeli puhul kavandataval piirimärgil oli oma huvitav filosoofiline idee, millest projekteerijatel tuli lähtuda. Meie teema pidi väljendama sümboleid: SHELTER, ASTRONOMY, NAVIGATION IVORY AFTER MIDNIGHT.

Kogu tööd organiseeris rahvusvahelise mainega arhitekt Daniel Libeskind Berliinist. Miks meie programmist nii hilja teada saime? Nõukogude Liit on ikka veel kinnine maa ja kirjade kaudu ühenduse pidamisele ei või loota. Samas andis see tellimus meile võimaluse kogeda, missugune võib olla

projekteerimisprotsess uute tehniliste võimalustega. Meil on terve kaust pabereid, mida olene hollandlastega faxi abil vahetanud, sest projekteerimine käis tegelikult kuni oktoobri lõpuni välja. Töö käigus nimelt selgus, et esialgset objekti maksumust — 1,5 miljonit Hollandi kuldnat — tuleb vähendada 150 tuhande kuldnani.»

Enn Laansoo väidab, et praegu on Eesti arhitektuur muutumas rahvusvaheliseks ja see olevat loomulik areng. Arhitektid otsivad endale väljundeid, hangivad endale tööd. Eestis on praegu tellimuste kriis, mis on tingitud majanduskriisist.

«Võib jääda mulje, et kogu tähelepanu on pöördunud läände ja Eesti asi kedagi ei huvita. See ei ole nii. Lääne standard ei ole ebajumal, vaid elu reaalsus. Aga seda standardit ei omanda Eestis nelja seina vahel. Muidugi võib meie seas olla inimesi, kes teadlikult orienteeruvad emigratsioonile. Praegu on meil veel lootust. Usun, et küsimus on paariaastases kriisis. Eestimaa ei ole arhitekti jaoks halb koht, kui on kindlustatud vaba olemine, vaba mõtlemine, vaba ettevõtlus.

Eesti arhitektuuris toimub praegu jõudude ümbergrupeerimine. Enne oli monopol suurte projekteerimisbüroode käes, nüüd hakkab töökorraldus lähenema lääne mallile. On tekkinud ja tekib ridamisi uusi, esialgu riiklikke väikeettevõtteid. Hiljem hakkavad moodustuma erafirmad, aktsiaseltsid. Niisugune areng ei ole suvaline, selles on oma objektiivne loogika ja tööjaotus, mis on mujal, normaalses maailmas kogu aeg funktsioneerinud.

Eesti ettevõtted unistavad juba uhketest projektidest, aga tundub, et tellija pole alati küps oma plaane realiseerima. Uus grupp tellijaid on nn noorettevõtted — nii Eesti enda kui ka ühisettevõtted. Nemat tellivad peamiselt ideekontseptsioone. Aga majanduslikel põhjustel on vähestel õnnestunud ideid ka juba ellu viia.»

Tundub, et Eesti arhitektuuris on olnud alati eristatavad kaks poolt: kunsti, idee pool ja ehituse pool. Meie tingimustes on need kaks külge olnud alatasa konfliktis ja ebaproportsionaalsed. Enn Laansoo arvab, et see vastuolu on tegelikult kunstlik.

«Arhitekti tegevuse eesmärgiks on alati olnud valmis ehitis, mis on ideaalne siis, kui on osatud ühendada kunstiline ja tehniline, ehituslik pool. Täna Eestis on puhta kunsti pool täiuslikkuseni välja arenenud, kuid see on olnud sunnitud asjade käik. Nüüd peaksime rohkem püüdma tegutseda harmoonia piires.»

EE KULTUURIOSAKOND